

Ана Јованов,
Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића

ГАЛЕРИЈА ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ ПОКЛОН ЗБИРКА РАЈКА МАМУЗИЋА: ПРИЛОГ РЕЦЕПЦИЈИ КОЛЕКЦИЈЕ

Апстракт: Фонд Галерије ликовне уметности поклон збирке Рајка Мамузића чине дела најзначајнијих југословенских уметника друге половине XX века. Читањем и интерпретацијом литературе се разматрају различити аспекти ове збирке, а при том се поново утврђује њена вредност у оквиру рецепције у јавности у периоду од њеног настанка до данас. Будући да су референце о делима уметника заступљених у колекцији Рајка Мамузића присутне у свим релевантним студијама о уметности Србије и бивше Југославије након Другог светског рата, при чему није редак случај репродуковања самих дела из збирке у овим издањима, подвлачи се антологијски карактер овакве уметничке скупине. У намери да се дела, уметници, околности и поводи настанка збирке, као и личност и подстицаји самог колекционара подробније истраже, консултована је литература која третира ову збирку на неколико нивоа: од општих прегледа уметности и каталожских публикација до монографија и новинских чланака. Кроз интерпретацију ове литературе се пружа увид у основне одлике колекције и њен неоспорив значај у контексту развоја модернистичких схватања послератне уметности на овим просторима.

Кључне речи: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, југословенска уметност друге половине XX века, писани извори, литература.

Рад музејске институције Галерије ликовне уметности поклон збирке Рајка Мамузића започет је децембра 1972. године, када је између дародавца и представника власти Новог Сада потписан уговор о даривању, а 1973. и акт о оснивању Поклон збирке.¹ Ова институција је коначно добила зграду и отворена је за јавност 1974. године. Поклон збирка је добила име по колекционару Рајку Мамузићу, чијом је заслугом, упорним зналачким сакупљачким радом и љубављу према уметности, настала ова колекција, у периоду обнове након Другог светског рата. Откупљивањем великог броја дела уметника – припадника прве генерације послератних студената Ликовне академије у Београду, од којих су многи свој рад наставили у атељеима Старог сајмишта, Рајко Мамузић је оформио вредну збирку савремене уметности послератне Југославије. Заслугом овог колекционара, широј јавности и стручњацима је омогућен приступ делима неких од најутицајнијих српских сликара друге половине XX века.

Ова пажљиво допуњавана и брижљиво чувана колекција је свој живот започела много пре тог тренутка: сама идеја о стварању галерије–легата јавила се двадесетак година раније. Време настанка збирке и њен живот након институционализовања упућује на другу половину двадесетог века, почевши од завршетка Другог светског рата до данас. Различити

писани извори говоре о присуству и активности Поклон збирке у јавности. Поред историјата институције, они нам омогућавају да сагледамо и културолошки контекст у којем је она деловала и укажемо на вредности њеног фонда. Увид у текстове који се односе на Поклон збирку открива њихову разноврсност, те их, ради потпунијег сагледавања, треба подвести под неколико категорија, или истраживачких целина: 1) публикације које прате оснивање и рад институције Галерије ликовне уметности Поклон збирке Рајка Мамузића, тј. монографије које третирају збирку као целину; 2) текстови који се тичу колекционара Рајка Мамузића – каталози документарних изложби о њему, новински чланци, као и текстови које је сам колекционар објављивао; 3) публикације које прате изложбену активност Поклон збирке Рајка Мамузића – каталози самосталних, групних и тематских изложби; 4) прегледи и антологије општих токова српске и југословенске уметности епохе; 5) студије које третирају различите уметничке стилове, правце или концепције којима припадају дела у фонду Поклон збирке; 6) публикације о раду и стваралаштву самих уметника заступљених у збирци – монографије, каталози, новински чланци. Такође, а у циљу осветљавања времена и уметничких порива, у оквиру којих су настала уметничка дела из збирке, потребно је размотрити

бројне аспекте периода: токове светске и домаће уметничке сцене, светску политичку сцену, спољно-политичку и интерну политичку ситуацију Југославије, као и друштвена и културна кретања у држави. Сазнања о актуелним догађајима у овим категоријама стичу се увидом у каталоге и поставке рецентних изложби, које у разним контекстима третирају период југословенског социјализма.

ОСНИВАЊЕ И ПОЧЕТАК ДЕЛАТНОСТИ ПОКЛОН ЗБИРКЕ РАЈКА МАМУЗИЋА

У збирци Рајка Мамузића се, међу 35 аутора, налазе антологијска имена српског сликарства, као и српске и југословенске послератне уметности. Попут ренесансног мецене, он је сликарима помагао, подстицао их и пријатељевао са њима – и на тај начин допринео стварању савременог уметничког укуса. Поред тога, колекционар је своју збирку стварао у сарадњи са сликарима чија је дела куповао. Рајко Мамузић је први контакт са уметницима остварио још током Другог светског рата, када је, као члан агитпропа Првог сремског партизанског одреда, а касније и Треће армије, био задужен за културу и штампу;² то му је омогућило да упозна бројне уметнике – ратне документаристе и револуционарне пропагандисте, са којима је наставио да сарађује и након ослобођења. Прва идеја о ликовној галерији јавила се 1954. године, након што су, почетком те деценије, отворене изложбе револуционарног, модернистичког карактера: најпре Лубардина изложба (1951), а затим изложбе Мамузићевих пријатеља и аутора дела из његове збирке – Лазара Возаревића (1952) и Еде Муртића (1953).³ У првом монографском издању Поклон збирке, објављеном приликом њеног оснивања 1974. године, Душан Поповић објашњава да је Рајко Мамузић дошао на ову идеју у сарадњи са сликарима, а касније је, уз њихову помоћ, и уобличио њен садржај.⁴ Ипак, да идеја о самосталном легату Рајка Мамузића није одмах заживела, говори новински чланак из 1965. године – о потреби за оснивањем Галерије савремених ликовних уметности Војводине у Новом Саду. У том тексту се наводи првобитна намера да се фонд те будуће институције увећа за 340 дела поклоњених из збирке Рајка Мамузића.⁵ У пролеће 1969. године је, изложбом у Галерији УЛУС-а, колекционар своју збирку са поносом приказао Београђанима. Изложба је била посвећена недавно преминулим сликарима,

великим Мамузићевим пријатељима – Мајди Курник и Лазару Возаревићу.⁶ Само отварање Галерије ликовне уметности поклон збирке Рајка Мамузића 1974. године имало је значајан одјек у јавности; тим поводом су у *Књижу уџисака* своје импресије унели и Слободан Санадер, Пеђа Милосављевић, Радмила Граовац, Бранко Гавела, као и колекционар и професор Антун Бауер. Поред тога, отварање је пропраћено и бројним написима у штампи. Гордана Дивљак-Арок, Мирослав Антић и Бошко Петровић нису крили одушевљење због још једне галерије слика коју је Нови Сад стекао захваљујући Рајку Мамузићу. Ипак, за разлику од новинских чланака, чији се садржај често задржава на нивоу генералног информисања јавности о раду институције, стручне судове о колекцији налазимо тек у публикацијама које издаје сама Поклон збирка Рајка Мамузића.

МОНОГРАФСКА ИЗДАЊА ПОКЛОН ЗБИРКЕ РАЈКА МАМУЗИЋА

Колекција Рајка Мамузића, као збир егземпларних дела једне генерације, представљена је монографијама које су објављиване о јубилејима Поклон збирке. У првој монографији – из 1974. године, представљен је сваки аутор понаособ; поред биографије, самосталних и групних изложби, награда и репродукција дела, наведена је и дотадашња библиографија сваког од уметника.⁷ Текстове су писали већ поменути Душан Поповић, тадашњи члан Извршног комитета Председништва ЦК СКЈ, и књижевник Чедомир Брашанац, док кратки уводни текст потписује Е. Ф. (Ели Финци?).

Поводом петнаестогодишњице институције је приређена репрезентативна изложба дела аутора из збирке, са пригодним каталогом.⁸ У предговору, који потписује тадашња директорка Поклон збирке – Јулка Џунић, цитиран је суд Лазара Трифуновића о вредности збирке, који је акту оснивања институције дао легитимитет. Двадесетогодишњи јубилеј (1994) обележен је изложбом и каталогом са ауторским текстовима Надежде Јовановић, кустоса и некадашње управнице Поклон збирке, и критичара Миодрага Кујунџића. Поред података о самим ауторима и каталогу дела која чине збирку, овде се могу наћи вредни подаци о споменицима, скулптурама, таписеријама и мозаицима аутора из збирке који се налазе на јавним местима.⁹ Наредне године, ова институција објављује збирку есеја и критика самог

Рајка Мамузића. Као службеник у бројним институцијама културе и познавалац уметности, он је пре и после оснивања Поклон збирке писао о својој збирци у више наврата.¹⁰ Његови есеји су писани поводом самосталних изложби сликара Ксеније Дивјак, Лазара Возаревића, Славе Богојевића, Стевана Максимовића, Бошка Петровића и Мајде Курник. У овде објављеном *Правилнику о раду Галерије ликовне уметности Поклон збирке Рајка Мамузића*, колекционар даје упуте о делатностима Поклон збирке – презентовању, смештају, одржавању и чувању, документовању и музеолошкој обради дела, попуњавању збирке и организацији изложби. Овај правилник из 1978. године је Рајко Мамузић израдио у жељи да избегне неспоразуме у функционисању основних делатности Поклон збирке.

У монографској публикацији из 2004. године је, са дистанце од скоро пола века, нови суд о вредности и думетима колекције пружила Ирина Суботић, док је тумачење *Децембарске љубице* дала Лидија Мереник.¹¹ Уметност *Децембарске љубице*, чији су чланови безмало у потпуности заступљени у фонду Поклон збирке (са изузетком само једног члана – Миодрага Б. Протића), сагледана је са становишта утицаја друштвенополитичких фактора на развој социјалистичког модернизма; при томе је рад неких од најзначајнијих аутора из збирке стављен у редефинисан контекст идеје високог модернизма „социјалистичке демократије“.¹² Коначно, у каталогу изложбе *Нова стилна поставка* 2010. године кустос Поклон збирке Јованка Столић тумачи дела из нове галеријске поставке: поделом аутора према сродности сликарског језика и чланства у уметничким групама, односно према особеностима стила и техникама у којима стварају мапиране су главне формалне одлике *Основног фонда збирке*.¹³

ИЗЛАГАЧКА ДЕЛАТНОСТ И ПУБЛИКОВАНИ КАТАЛОЗИ

Будући да Поклон збирка Рајка Мамузића садржи дела уметника који су обележили своју епоху, „време када се југословенска ликовна уметност борила и изборила за савремени ликовни исказ и сопствену аутентичност“,¹⁴ током скоро четири деценије од оснивања ове институције, њен рад је редовно праћен текстовима у дневној штампи. Милош Арсић, Оскар Давичо, Даринка Николић, Андреј Тишма, Надежда Јовановић и Сава Степанов су неки од

бројних аутора који потписују афирмативне критичке осврте у вези са колекцијом Рајка Мамузића, њеним позиционирањем у оквиру комплекса музејских институција на Тргу галерија (некадашњем Тргу пролетерских бригада) у Новом Саду, као и значајним изложбама у организацији Поклон збирке. Из штампе такође сазнајемо много о самом колекционару и о страсти са којом је сакупљао дела: „Те су слике једино и изазвале у њему праву лавину несавладивих жеља да их уврсти у своју збирку што је већ откривала свој профил. Ношен непогрешивим инстинктом детекције уметнички релевантног, Мамузић је без вештине скривања намера отворено казивао које платно му се свиђа без обзира на цену“.¹⁵ Поједини чланци у дневној штампи доносе занимљиве, али не тако ласкаве опсервације, проузроковане његовим правним сукобом са администрацијом, као и мањком његових биографских података.¹⁶ До сада најкомплетнија документарна изложба о лику и делу Рајка Мамузића приказана је 2011. године у Поклон збирци.¹⁷ У каталогу изложбе аутора Јованке Столић је обједињена сва сакупљена документација и архивски снимци, у жељи да се ода признање колекционару чије име носи Поклон збирка, као и да се допуне недостајући аспекти његовог живота.

Поклон збирка Рајка Мамузића се од оснивања бави чувањем, истраживањем, документовањем и презентовањем дела која се налазе у њеном фонду, у складу са прописима наведеним у уговору закљученом између оснивача и дародавца. Осим основне делатности, а то је представљање и тумачење сталне поставке, програмске активности Поклон збирке чине и периодичне изложбе, концерти, предавања и разговори о уметности, пројекције филмова и стручни скупови. Циљ самосталних изложби је приказивање сегмената опуса неког од аутора, узимајући као идејну основу концепције одређени период, технику или експлоатисану тематику. Групе изложбе имају за циљ да истакну интересовања заступљених уметника за одговарајући мотив, концепт или медиј.¹⁸ Поклон збирка је 2004. године, анексом *Уговора о љубави*, добила могућност да у свом изложбеном простору реализује изложбе уметника чија дела не припадају основном фонду, тако да је њена делатност знатно проширена. Захваљујући томе, данас је рад Поклон збирке усмерен на реализацију изложби свих уметника који употпуњују слику о развоју послератне уметности на овим просторима.

Од оснивања Поклон збирке до данас је организовано око стотину изложби послератне уметности, самостално или у сарадњи са сродним институцијама.

Поклон збирка Рајка Мамузића својом изложбеном активношћу настоји да промовише уметнике заступљене у њој, и то реализацијом самосталних, монографских и ретроспективних, а ређе групних изложби. Ако се узму у обзир каталози ових изложби у издању Поклон збирке, може се закључити да је све до краја деведесетих година ритам излагања варирао од једне до три изложбе годишње, када се њихов број повећава на четири изложбе у години. Каталогизација објављивани уз те изложбе садржали су текстове Надежде Јовановић, дугогодишњег јединог куратора Поклон збирке, као и текстове које су потписали други еминентни историчари уметности и ликовни критичари – Гроздана Шарчевић, Ивана Симеоновић Ћелић, Ђорђе Кадијевић, Сава Степанов, Стеван Станић, Никола Кусовац, Срето Бошњак, Миодраг Павловић, Јасмина Туторов Борјановић. Ови каталози често садрже афирмативне текстове који у општим цртама указују на стилске карактеристике дела датог уметника, третирајући га као савременика.

Половином протекле деценије се интензивира изложбена активност. Иако самосталне изложбе уметника из збирке и даље имају примат, у излагачку праксу се све чешће укључују групне изложбе, које дају занимљиве пресеке и истичу различите аспекте фонда. То су изложбе скулптуре, цртежа или графике аутора из збирке, или изложбе слика одређеног концепта (енформел, византијски мотиви) или тематике (пејзаж, портрет).¹⁹

УМЕТНИЧКА ЗБИРКА РАЈКА МАМУЗИЋА У КОНТЕКСТУ ПОСЛЕРАТНЕ УМЕТНОСТИ

Поред текстова објављених у Поклон збирци Рајка Мамузића може се говорити о још једном виду рецепције дела из ове уметничке збирке у јавности: стручној литератури на тему послератне уметности, у којој су уметници – аутори Поклон збирке Рајка Мамузића богато заступљени. У време када се уметничка активност ове сликарске генерације приближава врхунцу започиње процес свеобухватног вредновања савремене југословенске уметности, као и домета српских уметника у ширем националном и интернационалном контексту. Тај процес се може

пратити посредством разноврсних пресека стања на београдској, војвођанској или југословенској уметничкој сцени, у којима ће и аутори из збирке Рајка Мамузића, у различитим областима уметничког деловања, имати запажено место. То је, пре свега, знак потребе за синтезом и критичком периодизацијом општих уметничких токова на микроплану и макроплану, али и дефинисања све активније и свеобухватније индивидуалне уметничке праксе. Један од првих општих прегледа уметности после 1945. године представља друга књига двотомног издања сликара и ликовног критичара Миодрага Б. Протића – *Српско сликарство XX века*. Овде се, у поглављу „Обнова и препород“, тј. у прегледу главних токова послератног модернизма, акцентује присуство великог броја сликара које је и Рајко Мамузић умео да препозна, а који су и данас неки од најзначајнијих на овом поднебљу: Боже Илића, Миодрага – Миће Поповића, Милорада – Бате Михајловића, Петра Омчикуса, Лазара Возаревића, Александра Томашевића, Младена Србиновића, Стојана Ћелића, Зорана Петровића, Милоша Бајића, Александра Луковића, Драгутина Цигарчића, Лазара Вујаклије, Ксеније Дивјак, Мајде Курник, Оливере Кангрџе, Марија Маскарелија, Бошка Петровића, Милана Поповића и Славољуба Богојевића.²⁰ О потреби синтетизовања уметничких искустава и зрелости тренутка за свеобухватни научни приступ говори пројекат „Југословенска уметност XX века“, који је започет 1968. године у Музеју савремене уметности у Београду. Његов циљ је био мапирање и евалуација уметности XX века на простору СФРЈ, а резултати истраживачког рада су представљени серијом изложби и пратећих публикација. Једна од публикација из едисије „Југословенска уметност XX века“ је каталог изложбе *Југословенско сликарство шесте деценије* објављен 1980. године, у којем вишезначни токови на послератној југословенској уметничкој сцени добијају адекватно тумачење, и то у целовитом контексту и издвојеним целинама појединачних југословенских културних средина. Текстове који се односе на ову, веома плодну и турбулентну деценију уметничког развоја актуелне генерације потписују Миодраг Б. Протић и Јеша Денегри.²¹ У поменутих прегледима српске уметничке сцене је значајна пажња посвећена различитим областима, правцима и тежњама стваралаштва, и то кроз критичке и библиографске анализе.

Сличан принцип примењен је на микроплану: у оквиру истраживања војвођанске уметности XX века, Галерија савремене ликовне уметности објављује монографију *Ликовна уметност у Војводини 1944–1954*, аутора Милоша Арсића.²² Она разматра прве послератне изложбе у Војводини, идеолошко једноумље пре 1950. године и раскидање са идејама социјалистичког реализма у сликарству после тог преломног периода, као и рађање индивидуалних модернистичких тежњи у првој послератној деценији. Девет година касније, у оквиру исте издавачке куће, настаје монографско издање *Сликарство у Војводини 1955–1972*, као резултат нових истраживања Милоша Арсића: периодизације послератне уметности војвођанског поднебља, идентификације стилских одлика појединих сликарских праваца, као и критичке анализе разноврсних индивидуалних домета војвођанских уметника.²³ Ова студија разматра и опусе аутора из фонда Поклон збирке Рајка Мамузића – Јована Солдатовића, Бошка Петровића, Стевана Максимовића и Зорана Петровића, и одређује њихово место у ширем културном и уметничком миљеу епохе. Од посебног значаја је чињеница да се ради о увиду у стваралаштво савременика, чији су уметнички потенцијали тада били на врхунцу, а вредносни судови, и данас релевантни, морали су бити донесени без, често неопходне, временске дистанце.

У едицији „Теме српске уметности“, чија су издања објављивана током деведесетих година (а која период друге половине XX века разматра по деценијама), Јеша Денегри апострофира најзначајније уметнике, групе, изложбе: кроз значајне догађаје приказује уметничку сцену на тлу Србије и Југославије од педесетих година до данас.²⁴ Мултидисциплинарни приступ овом, сада већ историјском периоду јавља се у научним радовима након 2000. године. Сагледавајући сликарску епоху кроз читање идеолошки обојених предлога, а у оквиру јасно дефинисаних модела, године 2001. Лидија Мереник пружа нови осврт на историју српске послератне уметности – у контексту политичких превирања у периоду 1945–1968. године.²⁵ Њено истраживање (које добија своју допуну²⁶ 2010. године) пример је критичарског погледа уназад и мултидисциплинарне анализе уметности у оквиру културноисторијског друштвеног контекста. Са друге стране, бавећи се главним токовима уметности целокупног XX

века, Станислав Живковић се задржао на општим цртама и пресудним тренуцима у уметности наведеног периода.²⁷ Монографија о збирци Светозара Вукмановића Темпа објављена 2010. године – као пропратна публикација уз репрезентативну изложбу дела из ове колекције,²⁸ бави се и неким од аутора из Мамузићеве збирке и, као таква, пружа низ референци за креирање потпуније слике о појединачним опусима уметника.

Интензивирано музеолошко интересовање за дату епоху, и то не само на плану уметности већ и многих других друштвених појава, у протеклим годинама је оличено у виду организовања документарно-ликовних изложби. Музеј историје Југославије у Београду је у периоду од 2007. године до данас представио делове свог фонда кроз поставке које третирају различите елементе живота у социјализму. Изложбе под називом *Штафете у кући цвећа* (2007), *Политичке љаксе (љоси) југословенске уметности* (2009), *Иза вознегаве завесе* (2010), *Женска сликарна* (2010) само су неке од поставки које се баве традицијом и обичајима, поп и супкултурним појавама, модом, музиком, филмом, али и уметношћу, архитектуром и дизајном социјалистичког друштва послератне Југославије. Привлачећи широку публику својом атрактивношћу, ове изложбе наново контекстуализују и критички сагледавају најпознатије (и најпопуларније), али и неке заборављене појаве југословенске верзије социјализма, док скрећу пажњу на ово богато поглавље у уметности. Са сличног становишта Музеј савремене уметности у Загребу организује изложбе *Дружарица а ла моде* (2006) и *Социјализам и модерност: Уметност, култура, љослика 1950–1974* (2011). На последњој изложби су кроз седам дела представљена четири аутора заступљена у Поклон збирци Рајка Мамузића. Обимна каталожка публикација објављена уз изложбу *Социјализам и модерност* представља резултат сарадње стручњака из различитих области.²⁹ Захваљујући мултидисциплинарном приступу култури, свакодневном животу, модерном начину становања, забави, раном конзумеризму, али и уметничком миљеу, студије објављене у њој приказују ово раздобље заједничке историје и пружају вредне судове о питањима која изложба отвара.

УМЕТНИЧКИ ПРАВЦИ И ЛИКОВНЕ КОНЦЕПЦИЈЕ ДЕЛА ИЗ ФОНДА

Основни фонд Поклон збирке Рајка Мамузића садржи дела која спадају у сам врх домета њених аутора, која су често репродукована у свим значајним публикацијама о српској уметности датог периода. У време оснивања ове музејске институције, фонд Поклон збирке је садржао 424 дела тридесет и једног аутора, али се он временом проширивао делима других уметника, уз сагласност самог Рајка Мамузића.³⁰ Фонд је употпуњаван и додатним поклонима овог колекционара, као и уметника и њихових породица, а потом и откупима Поклон збирке. У Основном фонду колекције данас је заступљено 35 аутора са 945 дела изведених у разноврсним медијима (сликарство, вајарство, цртеж, графика, таписерија, акварел). Међу уметницима су чланови *Загарске групе*, групе *Самостални* и *Једанаесторица*, *Децембарске групе*, *Београдске групе* и *Групе 57*. У фонду је заступљено двадесет осморо сликара, седам вајара и двојица таписериста. Највећи број дела припада Славољубу Богојевићу, Стевану Максимовићу и Бошку Петровићу. Поред Основног фонда, развијана је и *Ситудијска збирка* у којој се налазе дела других истакнутих уметника, генерацијски блиских ауторима чија је дела сакупио Рајко Мамузић, а која су пристигла у збирку у виду поклона.

Збирка уметничких дела Рајка Мамузића представља оличење његовог личног укуса и афинитета, али се тешко може рећи да је хомогена. Једна од главних особености збирке је спој разноврсних индивидуалних сликарских језика. Мапирање збирке подразумева употребу одговарајуће литературе о правцима актуелним у периоду стасавања уметничког израза ове генерације уметника: естетизованом модернизму, апстракцији, асоцијативном сликарству, енформелу. С обзиром на то да су аутори из збирке били активни на читавој територији Југославије, од значаја је и литература о паралелним појавама у другим југословенским уметничким центрима, као што је на пример каталог изложбе *Ајстирактине тенденције у Хрватској 1951–1961*, објављен 1981. године.³¹ Генезу појмова „апстракција“ и „асоцијативно“ у шестој деценији разматра студија *Алтернативни крајолици, '50-е и '60-е – од природе до визије*, објављена приликом истоимене изложбе у Умјетничком павиљону у Загребу 2009. године.³²

Изложбу београдских енформелиста одржану 1982. године прати каталог са текстом Лазара Трифуновића (али и текстовима самих сликара), који афирмише ову групу као предводника значајне историјске фазе у развоју југословенског високог модернизма.³³ Јеша Денегри ово разматрање употпуњује постављањем паралела између београдског, војвођанског и шпанског енформела – у студији објављеној у *Зборнику катедре за историју модерне уметности*.³⁴ У истом зборнику, Лидија Мереник даје допринос изучавању дела Ксеније Дивјак кроз разматрање шпанског утицаја на њено сликарство.³⁵ Када се говори о прегледима из осталих делова некадашњег југословенског културног простора, издваја се студија *Босанскохерцеговачка графика 20. столећа – шездесете и седамдесете године 20. столећа у контексту европског модернизма и постмодернизма* Аиде Абацић Хоџић.³⁶ Ова студија се бави димензијама графике – која доживљава афирмацију током друге половине XX века, у контексту општих друштвених и културних прилика у Босни и Херцеговини у наведеном периоду. Та публикација има неколико додирних тачака са принципима новијих истраживања и приказивања рада Поклон збирке Рајка Мамузића – пре свега због мултидисциплинарног приступа, контекстуализовања уметности у оквирима југословенског социјализма и европских уметничких токова; она се, такође, бави графиком – техником у којој су се опробали и бројни уметници уврштени у Мамузићеву збирку.

МОНОГРАФИЈЕ СЛИКАРА И ВАЈАРА

Уметници заступљени у Поклон збирци Рајка Мамузића обележили су епоху у којој су стварали, а то су, како Мирослав Антић својевремено подсећа, „имена која значе културну прошлост, али сигурно и културну будућност“.³⁷ Уметницима и њиховој излагачкој пракси је редовно придавана пажња у штампи, нарочито поводом самосталних изложби. Број новинских наслова у вези са сваким појединачним аутором је сувише велики да би се појединачно наводили. За вредновање колекције је драгоцен тај ниво рецепције у јавности, поготово ако узмемо у обзир то да су многи аутори из колекције Рајка Мамузића за живота били признати како од стране стручне, тако и шире јавности. У првом реду, то је седморо академика: Љубица – Цуца Сокић, Стојан Ћелић, Миодраг – Мића Поповић, Младен Срби-

новић, Милорад – Бата Михаиловић, Петар Омчикус и Никола – Кока Јанковић. Њихов избор у чланство САНУ изазвао је велику пажњу јавности и резултирао самосталним изложбама у реализацији Галерије САНУ, које су пратиле монографије.³⁸ Овај тренд поновне евалуације и позиционирања најеминентнијих српских уметника XX века, али и ранијих раздобља, као и интензивирање издавачке праксе у Србији изнедрили су неколико вредних монографија, које треба узети у обзир при анализи фонда Поклон збирке Рајка Мамузића. То су монографије о Стојану Ћелићу,³⁹ Еди Муртићу,⁴⁰ Александру Луковићу Лукијану,⁴¹ Љубинки Јовановић⁴² и Филу Филиповићу.⁴³ Поклон збирка Рајка Мамузића садржи дела која ће, као и до сада, бити узимана у обзир при писању овако свеобухватних монографских публикација. Фонд Поклон збирке је, такође, једно од обавезних истраживачких полазишта при анализи целокупне српске и југословенске уметности после Другог светског рата.

ЗАКЉУЧАК

Приликом разматрања литературе о уметности друге половине XX века и утицаја на њен развој у Србији и Југославији се показало да се уметничка пракса не може посматрати одвојено од друштва заснованог на идејама социјализма. Такође се закљу-

чује да је тек започето вредновање овог периода са аспекта минулих времена и примећује се потреба за његовим даљим разматрањем у оквиру историјских категорија. Проток времена и дистанцирана позиција са које се данас посматра протекла епоха пружају могућност да се са већом објективношћу приступи анализи контекста у коме је цветала уметност модернизма. Поред нових студија историје послератне уметности, о томе говори и све већи број изложби са циљем ликовно-документарне анализе културе и лепих уметности насталих у бившој Југославији. Аналитички приступ, којим се фонд Галерије ликовне уметности поклон збирке Рајка Мамузића разматра са историјске дистанце, доприноси досадашњем истраживању дела у њему, али и задире у околности настанка збирке и везу колекционара и уметника. Смештањем Поклон збирке Рајка Мамузића у контекст њеног настанка истичу се актуелни токови у друштву, култури, власти и политици. Пружајући суд о њој као репрезенту једне епохе и уметничког тренутка, истиче се вредност такве богате колекције. С обзиром на то да ову збирку чине антологијска дела најзначајнијих личности послератне ликовне сцене у Србији и Југославији, сагледавање појава и тежњи уметности на овим просторима током читаве друге половине XX века се не може употпунити без њеног разматрања.

НАПОМЕНЕ

¹ Према напису у монографији *Галерија ликовне уметности и поклон збирка Рајка Мамузића*, објављеној приликом отварања ове музејске институције 1974. године: „Галерија је основана из фонда збирке ликовних дела прве послератне генерације југословенских уметника, коју је сакупио и поклонио граду Новом Саду Рајко Мамузић, по уговору бр. 123/73 од 15. децембра 1972. године, закљученог и потписаног од стране опуномоћеног представника града, председника Скупштине општине Нови Сад инг. Душана Илијевића; и актом о оснивању Бр. 020/256-73 од 15. новембра 1973. године“.

² Popović, Dušan. Delo jedne generacije, u: *Galerija likovne umetnosti – poklon zbirka Rajka Mamuzića*. Novi Sad: Galerija likovne umetnosti poklon zbirka Rajka Mamuzića, 1974.

³ Исто.

⁴ Исто.

⁵ В. У. Галерија савременика у Новом Саду. *Дневник* 11. 12. 1965.

⁶ Патаковић, Дејан. Слика као падобран. *Политика експрес*, 30. 4 – 2. 5. 1969.

⁷ *Galerija likovne umetnosti – poklon zbirka Rajka Mamuzića*. Novi Sad: Galerija likovne umetnosti poklon zbirka Rajka Mamuzića, 1974.

⁸ Džunić, Julka (ur.). *Izbor '88: dela autora iz zbirke*. Novi Sad: Galerija likovne umetnosti – poklon zbirka Rajka Mamuzića, 1988.

⁹ Павков, Стева (ур.). *Јубиларна изложба аутора из фонда Поклон збирке 1974–1994*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 1994.

¹⁰ Павков, Стева (ур.). *Рајко Мамузић – Есеји и кривичке*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 1995. О биографским подацима о Рајку

- Мамузићу видети у: Столић, Јованка. *Рајко Мамузић*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 2011.
- ¹¹ Маринков, Младен (ур.). *30 година Поклон збирке Рајка Мамузића 1974–2004*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 2004.
- ¹² Мереник, Лидија. Скица за једно могуће тумачење: Децембарска група, између прогресивног модернизма и социјалистичког естетизма, у: Маринков, Младен (ур.) *30 година Поклон збирке Рајка Мамузића 1974–2004*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 2004: 99–101.
- ¹³ Столић, Јованка. *Нова сјална поставка – Основни фонд Галерије ликовне уметности поклон збирке Рајка Мамузића*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 2010.
- ¹⁴ Stepanov, Sava. Vredan jubilej i potvrda vrednosti. *Misao*, 26. 1. 1989.
- ¹⁵ Давичо, Оскар. Добро старо и још боље ново. *Борба*, 17. 3. 1979.
- ¹⁶ Georgijević, Milan. Donator sa faličnom biografijom. *Nezavisni vojvodanski građanski list*, 22. 10. 1993.
- ¹⁷ Столић, Јованка. *Рајко Мамузић*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 2011.
- ¹⁸ Суботић, Ирина. Галерија ликовне уметности – поклон збирка Рајка Мамузића, у: Маринков, Младен (ур.) *30 година Поклон збирке Рајка Мамузића 1974–2004*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 2004: 9–13.
- ¹⁹ О овим групним изложбама сведоче каталози у издању Галерије ликовне уметности поклон збирке Рајка Мамузића: Станић, Нада (ур.). *Скулптуре из фонда Поклон збирке Рајка Мамузића*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 2005. Станић, Нада (ур.). *Цртежи из збирке*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 2004. Марковић, Лазар. *Графике из фонда Поклон збирке Рајка Мамузића*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 2005. Јовановић, Надежда. *Енформел у делима аутора из збирке*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 1994. Денегри, Јеша. *Од историјској енформела до њој модерно-истичкој неоенформела*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 2010. Столић, Јованка. *Византијски мотиви у делима аутора из Збирке Рајка Мамузића*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 2009. Марковић, Лазар (ур.). *Пејзажи из збирке*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 2005. Јовановић, Надежда. *Портрети у делима аутора из збирке*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 1996. Stanić, Nada. *Portreti iz zbirke Rajka Mamuzića*. Novi Sad: Galerija likovne umetnosti poklon zbirka Rajka Mamuzića, 2008. Станић, Нада. *Портрети из збирке Галерије Рајка Мамузића*. Зрењанин: Народни музеј, 2009.
- ²⁰ Протић, Миодраг Б. *Српско сликарство XX века*. Београд: Нолит, 1970.
- ²¹ Protić, Miodrag B. Slikarstvo šeste decenije u Srbiji. Denegri, Ješa. Kraj šeste decenije: enformel u Jugoslaviji, у: Protić, Miodrag B. (ur.) *Jugoslovensko slikarstvo šeste decenije*. Beograd: Muzej savremene umetnosti, 1980: 17–52, 125–143.
- ²² Arsić, Miloš. *Likovna umetnost u Vojvodini 1944–1954*. Novi Sad: Galerija savremene likovne umetnosti, 1980.
- ²³ Arsić, Miloš. *Slikarstvo u Vojvodini 1955–1972*. Novi Sad: Galerija savremene likovne umetnosti, 1989.
- ²⁴ Denegri, Ješa. *Pedesete: teme srpske umetnosti (1950–1960)*. Novi Sad: Svetovi, 1993. Denegri, Ješa. *Šezdesete: teme srpske umetnosti (1960–1970)*. Novi Sad: Svetovi, 1995. Denegri, Ješa. *Sedamdesete: teme srpske umetnosti (1970–1980)*. Novi Sad: Svetovi, 1996. Denegri, Ješa. *Osamdesete: teme srpske umetnosti (1980–1990)*. Novi Sad: Svetovi, 1997. Denegri, Ješa. *Devedesete: teme srpske umetnosti (1990–1999)*. Novi Sad: Svetovi, 1999.
- ²⁵ Merenik, Lidija. *Ideološki modeli: srpsko slikarstvo 1945–1968*. Beograd: Beopolis, 2001.

- ²⁶ Merenik, Lidija. *Umetnost i vlast: srpsko slikarstvo 1945–1968*. Beograd: Fond Vujičić kolekcija, 2010.
- ²⁷ Живковић, Станислав. *Српско сликарство XX века*. Нови Сад: Матица српска, 2005.
- ²⁸ Timotijević, Slavko (ur.). *Zbirka Vukmanović*. Podgorica: Narodni muzej Crne Gore, 2010.
- ²⁹ Kolečnik, Ljiljana (ur.). *Socijalizam i modernost: umjetnost, kultura, politika 1950–1974*. Zagreb: Muzej suvremene umjetnosti i Institut za povijest umjetnosti, 2012.
- ³⁰ Суботић, Ирина. Галерија ликовне уметности – поклон збирка Рајка Мамузића, у: Маринков, Младен (ур.) *30 година Поклон збирке Рајка Мамузића 1974–2004*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 2004: 9–13.
- ³¹ Rus, Zdenko i Mladenka Šolman. *Apstraktne tendencije u Hrvatskoj 1951–1961*. Zagreb: Moderna galerija, 1981.
- ³² Reberski, Ivanka. *Alternativni krajolici, '50-e i '60-e: od prirode do vizije*. Zagreb: Umjetnički paviljon, 2009.
- ³³ Trifunović, Lazar. *Enformel u Beogradu*. Beograd: Umjetnički paviljon „Cvijeta Zuzorić“, 1982.
- ³⁴ Denegri, Ješa. Koincidencije i paralele: pojave enformela u Španiji i Srbiji, u: Merenik, Lidija (ur.) *Zbornik katedre za istoriju moderne umetnosti Filozofskog fakulteta u Beogradu*. Beograd: Institut Servantes, 2006.
- ³⁵ Merenik, Lidija. Magije hodočašća: Ksenija Divjak i Milena Pavlović Barilli, u: Merenik, Lidija (ur.) *Zbornik katedre za istoriju moderne umetnosti Filozofskog fakulteta u Beogradu*. Beograd: Institut Servantes, 2006.
- ³⁶ Abadžić Hodžić, Aida. *Bosanskohercegovačka grafika 20. stoljeća*. Sarajevo: Tugra, 2011.
- ³⁷ Антић, Мирослав. Свака ти част, Рајко! *Дневник*, 25. 10. 1974.
- ³⁸ Суботић, Ирина. *Уметности Љубице Цуце Сокић*. Београд: Српска академија наука и уметности, 1995. Живковић, Станислав; Лазар Трифуновић и Ивана Симеоновић. *Сликарство Симојана Ђелића*. Београд: Српска академија наука и уметности, 1985. Трифуновић, Лазар. *Сликарство Миће Појовића*. Београд: Српска академија наука и уметности, 1983. Суботић, Гојко (ур.). *Младен Србиновић: цртеж и пројекти за мозаик и тајисерију*. Београд: Српска академија наука и уметности, 1998. Ђелић, Стојан (ур.). *Сликарство Милорада Баиће Михаиловића*. Београд: Српска академија наука и уметности, 1989. Карановић, Чедомила. *Петар Омчикус*. Београд: Српска академија наука и уметности, 1998. Стефановић, Димитрије (ур.). *Никола – Кока Јанковић: скулптуре и цртежи*. Београд: Српска академија наука и уметности, 2010.
- ³⁹ Subotić, Irina i Ivana Simeonović Čelić. *Stojan Čelić*. Beograd: CLIO, 1996. Simeonović Čelić, Ivana i Ljiljana Činkul. *Stojan Čelić: grafike i crteži*. Beograd: Zepther Book World, 2008.
- ⁴⁰ Murtić, Ranko. *Edo Murtić*. Zagreb: Edo Murtić, 2000. Zidić, Igor. *Edo Murtić*. Zagreb: Moderna galerija, 2002.
- ⁴¹ Кусовац, Никола. *Александар Луковић Лукијан: цртежи*. Београд: Алта Нова, 2008. Кусовац, Никола. *Александар Луковић Лукијан: ојус 1948–2010*. Београд: Фото студио П5К, 2010.
- ⁴² Шуица, Никола (ур.). *Љубинка Јовановић Михаиловић*. Београд: Карић фондација, 2002.
- ⁴³ Popović Filipović, Dušanka (ur.). *Filo*. Cetinje: Narodni muzej Crne Gore, 2011.

ЛИТЕРАТУРА

Антић, Мирослав. Свака ти част, Рајко! *Дневник*, 25. 10. 1974.

В. У. Галерија савременика у Новом Саду. *Дневник*, 11. 12. 1965.

Давичо, Оскар. Добро старо и још боље ново. *Борба* 17. 3. 1979.

Денегри, Јеша. *Од историјској енформела до њомодернистичкој неенформела*. Нови

Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 2010.

Живковић, Станислав; Лазар Трифуновић и Ивана Симеоновић. *Сликарство Симојана Ђелића*. Београд: Српска академија наука и уметности, 1985.

Живковић, Станислав. *Српско сликарство XX века*. Нови Сад: Матица српска, 2005.

- Јовановић, Надежда. *Енформел у делима аутора из збирке*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 1994.
- Јовановић, Надежда. *Портрети у делима аутора из збирке*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 1996.
- Карановић, Чедомила. *Петар Омчикус*. Београд: Српска академија наука и уметности, 1998.
- Кусовац, Никола. *Александар Луковић Лукијан: цртежи*. Београд: Алта Нова, 2008.
- Кусовац, Никола. *Александар Луковић Лукијан: ојус 1948–2010*. Београд: Фото студио П5К, 2010.
- Маринков, Младен (ур.). *30 година Поклон збирке Рајка Мамузића 1974–2004*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 2004.
- Марковић, Лазар. *Графике из фонда Поклон збирке Рајка Мамузића*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 2005.
- Марковић, Лазар (ур.). *Пејзажи из збирке*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 2005.
- Павков, Стева (ур.). *Јубиларна изложба аутора из фонда Поклон збирке 1974–1994*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 1994.
- Павков, Стева (ур.). *Рајко Мамузић – Есеји и критике*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 1995.
- Патаковић, Дејан. *Слика као падобран. Политика експрес*, 30. 4 – 2. 5. 1969.
- Протић, Миодраг Б. *Српско сликарство XX века*. Београд: Нолит, 1970.
- Станић, Нада (ур.). *Цртежи из збирке*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 2004.
- Станић, Нада (ур.). *Скулптуре из фонда Поклон збирке Рајка Мамузића*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 2005.
- Станић, Нада. *Портрети из збирке Галерије Рајка Мамузића*. Зрењанин: Народни музеј, 2009.
- Стефановић, Димитрије (ур.). *Никола – Кока Јанковић: скулптуре и цртежи*. Београд: Српска академија наука и уметности, 2010.
- Столић, Јованка. *Византијски мошви у делима аутора из збирке Рајка Мамузића*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 2009.
- Столић, Јованка. *Нова сјална поставка – Основни фонд Галерије ликовне уметности поклон збирке Рајка Мамузића*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 2010.
- Столић, Јованка. *Рајко Мамузић*. Нови Сад: Галерија ликовне уметности поклон збирка Рајка Мамузића, 2011.
- Суботић, Гојко (ур.). *Младен Србиновић: цртеж и пројекти за мозаик и таписерију*. Београд: Српска академија наука и уметности, 1998.
- Суботић, Ирина. *Уметност Љубице Цуце Сокић*. Београд: Српска академија наука и уметности, 1995.
- Трифунровић, Лазар. *Сликарство Миће Појовића*. Београд: Српска академија наука и уметности, 1983.
- Ћелић, Стојан (ур.). *Сликарство Милорада Бајић Михаиловића*. Београд: Српска академија наука и уметности, 1989.
- Шуица, Никола (ур.). *Љубинка Јовановић Михаиловић*. Београд: Карић фондација, 2002.
- Abadžić Hodžić, Aida. *Bosanskohercegovačka grafika 20. stoljeća*. Sarajevo: Tugra, 2011.
- Arsić, Miloš. *Likovna umetnost u Vojvodini 1944–1954*. Novi Sad: Galerija savremene likovne umetnosti, 1980.
- Arsić, Miloš. *Slikarstvo u Vojvodini 1955–1972*. Novi Sad: Galerija savremene likovne umetnosti, 1989.
- Denegri, Ješa. *Pedesete: teme srpske umetnosti (1950–1960)*. Novi Sad: Svetovi, 1993.
- Denegri, Ješa. *Šezdesete: teme srpske umetnosti (1960–1970)*. Novi Sad: Svetovi, 1995.
- Denegri, Ješa. *Sedamdesete: teme srpske umetnosti (1970–1980)*. Novi Sad: Svetovi, 1996.
- Denegri, Ješa. *Osamdesete: teme srpske umetnosti (1980–1990)*. Novi Sad: Svetovi, 1997.
- Denegri, Ješa. *Devedesete: teme srpske umetnosti (1990–1999)*. Novi Sad: Svetovi, 1999.
- Džunić, Julka (ur.). *Izbor '88: dela autora iz zbirke*. Novi Sad: Galerija likovne umetnosti – poklon zbirka Rajka Mamuzića, 1988.
- Galerija likovne umetnosti – poklon zbirka Rajka Mamuzića*. Novi Sad: Galerija likovne umetnosti poklon zbirka Rajka Mamuzića, 1974.

- Georgijević, Milan. Donator sa faličnom biografijom. *Nezavisni vojvođanski građanski list*, 22. 10. 1993.
- Kolečnik, Ljiljana (ur.). *Socijalizam i modernost: umjetnost, kultura, politika 1950–1974*. Zagreb: Muzej suvremene umjetnosti i Institut za povijest umjetnosti, 2012.
- Merenik, Lidija. *Ideološki modeli: srpsko slikarstvo 1945–1968*. Beograd: Beopolis, 2001.
- Merenik, Lidija (ur.). *Zbornik katedre za istoriju moderne umetnosti Filozofskog fakulteta u Beogradu*. Beograd: Institut Servantes, 2006.
- Merenik, Lidija. *Umetnost i vlast: srpsko slikarstvo 1945–1968*. Beograd: Fond Vujičić kolekcija, 2010.
- Murtić, Ranko. *Edo Murtić*. Zagreb: Edo Murtić, 2000.
- Popović Filipović, Dušanka (ur.). *Filo*. Cetinje: Narodni muzej Crne Gore, 2011.
- Protić, Miodrag B. (ur.). *Jugoslovensko slikarstvo šeste decenije*. Beograd: Muzej savremene umetnosti, 1980.
- Reberski, Ivanka. *Alternativni krajolici, '50-e i '60-e: od prirode do vizije*. Zagreb: Umjetnički paviljon, 2009.
- Rus, Zdenko i Mladenka Šolman. *Apstraktne tendencije u Hrvatskoj 1951–1961*. Zagreb: Moderna galerija, 1981.
- Simeonović Čelić, Ivana i Ljiljana Činkul. *Stojan Čelić: grafike i crteži*. Beograd: Zepter Book World, 2008.
- Stanić, Nada. *Portreti iz zbirke Rajka Mamuzića*. Novi Sad: Galerija likovne umetnosti poklon zbirka Rajka Mamuzića, 2008.
- Stepanov, Sava. Vredan jubilej i potvrda vrednosti. *Misao*, 26. 1. 1989.
- Subotić, Irina i Ivana Simeonović Čelić. *Stojan Čelić*. Beograd: CLIO, 1996.
- Timotijević, Slavko (ur.). *Zbirka Vukmanović*. Podgorica: Narodni muzej Crne Gore, 2010.
- Trifunović, Lazar. *Enformel u Beogradu*. Beograd: Umetnički paviljon „Cvijeta Zuzorić“, 1982.
- Zidić, Igor. *Edo Murtić*. Zagreb: Moderna galerija, 2002.

Ana Jovanov

GALLERY OF VISUAL ARTS – THE GIFT COLLECTION OF RAJKO MAMUZIĆ: A CONTRIBUTION TO THE RECEPTION OF THE COLLECTION

Summary

The article provides an analytical and critical review of literature dealing with different aspects of the art collection of Rajko Mamuzić. Considering the texts in relation to this group of art works, as well as in relation to the Gallery of Fine Arts Gift Collection of Rajko Mamuzić museum institution, the article highlights its public reception and its significance in the development of Serbian art in the second half of the 20th century. Different chapters analyze various kinds of written documents and publications: monographs published by the Gift Collection of Rajko Mamuzić, catalogues of its exhibitions, texts about the art collector Rajko Mamuzić, complete studies on art of the period, new studies dealing with different concepts of art as well as monographs on the artist's life's work. Through the interpretation of literature, the main characteristics of the collection are documented and explained. The critical approach that views the collection from a historical standpoint, contributes to the research of its works of art, and also delves into circumstances of its formation and the relation between the artists and the collector. Positioning the Gift Collection of Rajko Mamuzić in the context of the time of its foundation and the contemporary aspirations of the society, culture and politics, acknowledges its value as representative of an epoch and a relevant starting point for further research of this art period.

